

Онищенко О.А.

кандидат наук з державного управління

Запорізький національний університет

ЗАСАДИ МОВНО-КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ В ПОЛІЛІНГВАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

У статті розглядаються фактори мовної комунікації як основоположні принципи розвитку лінгвокультурного і полілінгвального простору в контексті розвитку міждержавних відносин України та країн V-4 в умовах євроінтеграції України. Обґрунтовується доцільність і значення забезпечення прав мовних меншин, що сприяє культурному самовизначенню в багатонаціональній державі. Пропонуються засади мовно-культурної політики та комунікації.

Ключові слова: *мовна комунікація, лінгвокультурний простір, полілінгвальні особливості, співробітництво, мовно-культурна політика.*

The article deals with the issues of the factors of language communication as a fundamental principle of linguocultural polilingual area in the context of the development of interstate relations between Ukraine and the countries of V-4 in the conditions of Ukraine's European integration. The feasibility and significance of the rights of linguistic minorities that promotes cultural identity in a multinational state is justified. Framework of lingua-cultural policy and the policy of communication is offered.

Keywords: *linguistic communication, linguocultural area, polilingual particular, cooperation, lingua-cultural policy.*

В статье рассматриваются факторы языковой коммуникации как основополагающие принципы развития лингвокультурного и полилингвального

пространства в контексте развития межгосударственных отношений Украины и стран V-4 в условиях евроинтеграции Украины. Обосновывается целесообразность и значение обеспечения прав языковых меньшинств, что способствует культурному самоопределению в многонациональном государстве. Предлагаются основы языковой культурной политики и коммуникации.

Ключевые слова: *языковая коммуникация, лингвокультурное пространство, полилингвальные особенности, сотрудничество, культурная политика.*

Вступ

В сучасних умовах формування інформаційного суспільства підвищується роль мови в усіх сферах суспільного розвитку. Співробітництво України та країн V-4 в різних сферах державної політики, що стрімко активізується останнім часом, глобалізаційні зміни, в освітній сфері, зокрема, актуалізують проблему мовної поведінки і мовної освіти.

Дане питання має безпосередній зв'язок з важливими практичними завданнями реалізації міждержавного співробітництва України з країнами V-4 у всіх сферах. Рішення поставленої задачі допоможе закріпити засади мовної культурної політики та мовної комунікації при співпраці України та країн V-4, що, при застосуванні даних принципів на практиці, сприятиме розвитку лінгвокультурного простору в контексті євроінтеграції України.

Аналіз останніх досліджень

При дослідженні питання мовної комунікації як чинника розвитку лінгвокультурного простору, вивчалися роботи, присвячені питанням функціональної соціолінгвістики щодо кореляції мовного явища та соціального фактора, який його зумовив, що представлено найбільш повно в працях О.А. Земської [5], а також концептуальний підхід до вивчення територіально-історичних фрагментів мовної реальності як до цілісного явища, який представляє собою лінгвокультурну ситуацію, розроблений В.М. Шаклеїним [12]. Аспекти збереження національної ідентичності в процесі євроінтеграції

були засновані на концепції мовної особистості, розробленої Ю.М. Карауловим [6], яка отримала подальший розвиток у працях його наукової школи [11].

Вивченню мовної проблематики приділяється значна увага з боку вітчизняних та деяких зарубіжних дослідників. Зокрема, окремі аспекти мовної політики досліджувалися такими вченими, як В.Євтух, Л. Кудрявцева, О.Куць, Ю.Куц, І.Лопушинській, О. Саган [4, 7, 8, 9, 10].

Методика досліджень

Незважаючи на значну кількість робіт з питань мовної проблематики, проблема особливостей і перспектив створення полілінгвального простору в єдиному соціокультурному просторі не отримала значимого місця в дослідженнях зазначених авторів. А питання значення розробки та розвитку засад політики мовно-культурної комунікації для співпраці України та країн V-4, зокрема, в контексті євроінтеграції взагалі не є достатньо вивченими вітчизняними та зарубіжними авторами.

Постановка завдання

- Обґрунтувати значимість і доцільність створення полілінгвального простору в умовах співпраці України та країн V-4 з дотриманням прав національних меншин в багатонаціональній державі;

- Розробити основи мовно-культурної політики та комунікації як чинника розвитку лінгвокультурного простору в контексті євроінтеграції України.

Результати досліджень

Беручи до уваги активізацію співпраці останнього часу між Україною та країнами V-4 [2], необхідно позначити, що одним з найбільш важливих пріоритетів взаємодії повинна стати мовна комунікація, адже без взаєморозуміння на всіх рівнях спілкування неможливе досягнення якісних результатів.

Мова, мовний підхід, мовні концепції пронизують аналіз будь-якого соціального явища і соціального процесу. Будучи найважливішим засобом комунікації, мова бере участь у структуруванні соціокультурного простору, створюючи інтерпретацію картини світу. Соціально-конструююча роль мови

полягає у формуванні знань і понять, що впливають на розуміння соціальної дійсності – когнітивні процеси [11].

Таким чином, мовна комунікація між представниками всіх рівнів України та країн V-4 може стати прогресивним чинником розвитку лінгвістичного, культурного і соціального простору і контексті євроінтеграції України.

У даному процесі, крім усього іншого, необхідно враховувати білінгвальні особливості жителів України. В силу історичного становища в Україні сформувалося дво- та полімовність: громадяни України в основному – полілінгви, хто на активному, хто на пасивному рівні розуміють один одного. Це є певним досягненням в культурі спілкування, політиці, бізнесі та творчості. Володіння двома і більше мовами закріпилося серед різних народів України.

У сучасній Україні відносини, які виникають у сфері мовної політики, регулюються Законом України “Про засади державної мовної політики”. Згідно із положеннями Закону, громадяни мають вільний вибір мови (державна мова, регіональні мови або мови меншин) у сферах освіти, навчання, науки, культури та інформації – це їх невід’ємне право, гарантоване державою [1].

В процесі євроінтеграції України необхідно забезпечувати формування позитивного сприйняття полікультурності громад, як необхідної умови розвитку багатонаціональної держави.

В даному значенні зростає роль та інституційна цінність системи освіти як основи лінгвокультурної самоорганізації етнічних спільнот та джерела підтримки життєздатності національно-територіальних громад, а також як інформаційно-комунікативного механізму ефективного включення етносів в процеси євроінтеграції.

Крім того, наближаючи свій соціокультурний і мовний простір до стандартів Європейського Союзу, необхідно розуміти, що, незважаючи на положення Хартії основних прав Європейського Союзу, де йдеться про те, що ЄС з повагою ставиться до різноманіття культур, релігій і мов [3], збільшення числа осіб, які вивчають іноземну мову в країнах ЄС, а також у країнах, які хотіли б та готуються вступити до ЄС, означає переважно збільшення занять

саме англійською мовою. Звісно, складно заперечувати значення англійської мови, як мови міжнародного спілкування і в рамках інтеграційних процесів у Європі, зокрема. Знання англійської мови належить сьогодні до основних умов успішного досягнення мети в професійному плані, проте недостатнє вивчення інших мов, і насамперед мов, які сприймаються як рідні в різних етнічних громадах, викликає певну стурбованість серед фахівців в галузі мовної політики. Так, скандинавський лінгвіст Т. Скатнаб-Кангас говорить навіть про «лінгвістичний геноцид в освіті» [13].

Висновки

Розвиток мовної комунікації є найважливішим чинником розвитку лінгвокультурного простору в контексті активізації співробітництва України з країнами V-4 і процесів євроінтеграції України, які, однак, повинні здійснюватися збалансовано і рівномірно, з дотриманням прав мовних меншин, з метою збереження їх національної ідентичності.

Основоположними орієнтирами комунікативного співробітництва та розвитку мовної культурної політики країн V-4 і України мають стати:

- реалізація міждержавної мовної політики;
- створення єдиного полілінгвального простору як єдиного загальногуманітарного середовища освіти, виховання і творчості, що включає мови спілкування всіх національних меншин багатонаціональної держави і мов спілкування країн V-4;
- підвищення та урівноваження статусів мов спілкування всіх національних меншин багатонаціональної держави і мов спілкування країн V-4;
- забезпечення в умовах полікультурного конструктивного діалогу поваги до представників різних культур і носіїв різних мов;
- здійснення навчально-методичної та науково-дослідної роботи, спрямованої, в першу чергу, на підвищення рівня загальногуманітарної, комунікативної, мовної культури;

- удосконалення загальногуманітарної та мовної підготовки майбутніх фахівців різних сфер діяльності (зокрема, що проходять підготовку в рамках додаткової професійної освіти);

- якісна оцінка знань, умінь і навичок, рівня загальногуманітарної, комунікативної, мовної компетенції працівників сфери освіти, науки, культури і мистецтв.

Перспективи подальших розробок в рамках основних напрямків розвитку лінгвокультурного простору євроінтеграції повинні реалізовуватися на наступній основі:

- 1) освітня, навчальна, навчально-методична;
- 2) наукова, науково-дослідна;
- 3) культурно-просвітницька, творча;
- 4) виховна та соціальна діяльність.

Така освітня мовна політика покликана сформувати у населення мовну, комунікативну та загальнокультурну компетенції, націлені на підвищення рівня практичного володіння мовами в різних сферах їх функціонування, у письмовому та усному їх різновидах.

Список використаних джерел:

1. Про засади державної мовної політики: Закон України, 3 липня 2012 року № 5029-VI// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 23, ст.218

2. «Україна та Вишеградська четвірка: стан і перспективи розвитку відносин». Аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1861/>

3. Хартия основных прав Европейского Союза // Европейський Союз; Хартія, Міжнародний документ від 07.12.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_524

4. Євтух В. Б. Етнонаціональна динаміка українського суспільства: особливості останнього десятиліття / В. Б. Євтух // Сучасна етнічна структура українського суспільства: теоретичні та практичні аспекти : зб. доп. / Держ.

комітет у справах національностей та релігій ; упоряд. О. Н. Саган, Т. І. Пилипенко. – К. : Світ знань, 2008. – С. 44–60.

5. Земская Е. А. Словообразование как деятельность. — М.: Изд-во КомКнига, 2005. — 224 с.

6. Караулов Ю.Н. Филиппович Ю.Н. Лингвокультурное сознание русской языковой личности. Моделирование состояния и функционирования. — М., 2009. — 336 с.

7. Кудрявцева Л.А. О новом русском просторечии и его месте в системе национального языка // Русский язык, литература, культура в школе и вузе. Ред. Кудрявцева Л.А. – К., 2005. - № 1. – С. 42-47

8. Кудрявцева Л.А. Функционирование русского языка в украинской языковой среде // Вестник МГУ. Серия 9: Филология. – № 3. – М., 2003

9. Куць О. Мовна політика в державотворчих процесах України: [навч. посіб.] / О. Куць. – Х. : ХНУ ім. В. Каразіна, 2004. – 276 с.

10. Лопушинський І. П. Державна мовна політика в Україні: сучасні реалії та перспективи [Електронний ресурс] / І. П. Лопушинський. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/govermgmt/2012/194-182-4.pdf>

11. Млечко Т.П. Русская языковая личность в поликультурном пространстве Ближнего Зарубежья: диссертация доктора филологических наук: 10.02.01 / Млечко Татьяна Петровна; [Место защиты: Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования "Российский университет дружбы народов"]. – Москва, 2014. – 453 с.

12. Шаклеин В.М. Лингвокультурология: традиции и инновации: монография / – М.: Флинта, 2012. – 301 с.

13. Skutnabb-Kangas T. Linguistic genocide in education? or Worldwide Diversity and human Rights. – Routledge, 2006. – S. 367